

Malé kroky k velkým věcem

Lenka H. bourá představu, že moderní umění a zdejší venkov nejdou dohromady

A fotbal je hned za rohem. (Řehlovice 22. 7. 2006) FOTO GÜNTER BARTOS

Letos na sebe v severočeských Řehlovicích strhly pozornost píšťaly od varhan. Tlusté a nepřehlédnutelné se skví přímo vedle vrat do dvora místního statku. Tak, aby je i ten, kdo jen náhodou projede vesnicí, určitě viděl. Pět prázdných, ledabyle odřiznutých PET lahví, přilepených k sobě a nabarvených nazlato. Co to má být – to tady v sudetském sídle poblíž Ústí nad Labem nikdo neví. Nebo spíš skoro nikdo. Čtyřicetiletý designérce keramiky Lence Holíkové stačí na vysvětlení díla jeden pohyb rukou. Tato žena již poosmé pozvala třicet mladých umělců z Čech, Německa, Rakouska a Slovenska do místního kulturního střediska, aby tady týden zkusili pracovat společně. Název letošního sympozia zní „Baroko na oko“. Avšak to jediné, co spojuje píšťaly s barokem je barva. „Dílo navazuje na trochu divný místní zvyk,“ říká Holíková a ukazuje na sousední dům, kde na špičkách plotu trčí – oby dekorace – PET lahve ze supermarketu. Jestli budou obyvatelé Řehlovic této narážce rozumět, je zcela nejisté. A ještě méně jisté je, zda oceňují umění, které jim před očima drží ironické zrcadlo. Až ale budou o víkend umělci vystavovat svá díla pro veřejnost, místní určitě přijdou. Na rozdíl od mnoha jiných pokusů o kulturní centra se totiž Lence Holíkové podařilo spojit současná umění a český venkov v naprosto mírové koexistenci.

Soukromé vlastnictví

Zprávy z jiných koutů republiky svědčí o tom, že to není samozřejmost. Loni na podzim se psalo například o velmi ambiciózním projektu oživení kulturního života na Broumovsku, který nakonec dosti dramatickým způsobem ztroskotal. Stalo se tak nejen kvůli uzavřenosti venkovské populace a sporům organizátorů, ale především kvůli hluboce zakotvené skepsi ke smíření s vyhnáním Němci. „Snažit se o kulturní dění v takovém regionu je marnost,“ řekl tenkrát Respektu Petr Bergmann, jeden z hlavních akterů projektu. Otázka tedy zní takto: Jak se Lence Holíkové za posledních deset let podařilo přivést do Řehlovic nejen moderní umění, ale také Němce. A jak se jí podařilo zároveň udržet dobré vztahy se starousedlíky?

„Soukromé vlastnictví.“ Tak zní první odpověď, která organizátorku napadá. „Protože jenom soukromé vlastnictví zaručuje opravdovou nezávislost.“ Litoměřická rodačka žila dvanact let v Německu a vystudovala tam vysokou odbornou školu designu se zaměřením na keramiku a porcelán. Zpět do Čech se vrátila až po revoluci a nakonec se usadila na statku, který v Řehlovicích koupil její otec. „Když to tady Holíková na začátku devadesátých let koupila, vůbec jsme netušili, jaké mají plány,“ říká starosta Řehlovic Josef Macháček a dodává: „A poněvadž pocházejí z Ústí, nikdo je tady neznal.“ Ideální předpoklady pro trvalé nepřátelství. Zvlás-

Mnoho nečekat a moc se netvářit. (Lenka Holíková na „svém“ maskárním báli)

FOTO GÜNTER BARTOS

tě když místní obyvatelé chátající statek ze šestnáctého století už delší dobu používali po svém. Malá usedlost, po válce dokonale zdevastovaná, sloužila místním na konci osmdesátých let už jen jako „naleziště“ stavebních materiálů a nelegální skládka. „Když jsme ho koupili, museli místní začít respektovat určité hranice. Ale především nám už nikdo nemohl předepsat, co tady smíme dělat a co ne,“ říká Holíková.

Pro každého něco

Vlastníma rukama a prostřednictvím workshopů pro mládež z celé Evropy se rozpadlý statek postupně proměnil v obyvatelné místo. Z bývalých chlévů se staly kuchyně a hromadné ložnice. Barokní špejchar dobrovolníci přestavěli na galerii, v přízemí zničeného pivovaru se v létě peče pizza. Jenom nadšení by ale nestačilo. „Vlastně jsme všichni byli dost rádi, že se statku konečně někdo věnuje,“ vzpomíná starosta Macháček na dobu, kdy Holíková přišli do vesnice. Radnice tedy projekt od začátku finančně podporovala. Přesto obyvatelé nebyli nijak zvlášť nadšení. Neučarovali jim ani němečtí umělci, kteří najednou přikráčeli ročně do Řehlovic „vpadli“, ani moderní umění, které si náhle měli oblíbit. „Nejsme všichni umělci,“ říká Josef Macháček, jako by chtěl omlouvat vkus svých spoluobčanů. Zrovna tehle ale Lenka od sousedů nikdy neočekávala. Na závěrečnou výstavu je sice na každém sympoziu pozvá-

na celá vesnice, ale tomu, kdo prostě nemá náladu na abstraktní prostorové instalace, nabízí statek spoustu jiných možností, jak se bavit a dostat se do kontaktu s hosty. „Zároven s vemisází organizujeme fotbalový turnaj,“ říká Holíková. Před Vánocemi zase pravidelně chodí na koncerty místního sboru a všechny potom vezme na statek na „svažák“.

A tento vstřícný přístup slaví úspěch. Jeho hlavním pilířem je požadavek od místních příliš mnoho nečekat a zároveň se netvářit jako intelektuální umělec. Díky šikovnosti Lenky Holíkové už dnes mnoho místních lidí nechce kulturní centrum postřádat. „Samozřejmě čas od času někteří reptají, protože to, co tady děláme, prý není žádná kultura,“ říká Holíková. Podobné výčitky ze sebe ale rychle setřese, stejně jako únavu, která jí občas postihne při přípravě vyúčtování pro sponzory z Česko-německého fondu budoucnosti, z Evropské unie nebo z krajského úřadu, nebo když se zima na statku prostě protáhne do nekonečna. „Kulturní centrum vyžaduje velkou houževnatost,“ říká Lenka a pouští se do zobecnění. Ženy jsou na tom totiž podle ní v tomto směru lépe než muži. „Raději dělají menší kroky, než aby si vylámaly zuby na sice hezkém, ale přece jen příliš ambiciózním projektu.“

Anneke Hudalla

Autorka je zpravodajkou Sächsische Zeitung v Česku a spolupracovnicí Respektu.

Proč nejsou české perly na DVD

Světový film je dostupný, domácí ne – takový je tu na ministerstvu prostě Bonton.

Když sledujete Antonionioho snímek Noc, který si teď můžete za babku koupit na DVD v Levných knihách, nebudete zřejmě smekat jen před genialitou režiséra, kameramana nebo herců. Musíte se poklonit i české firmě, která vám ten zážitek zprostředkovala. Pak ale zavřete počítač a začnete se zabývat otázkou, která milovníky filmu trápí už léta: Proč nejde podobně sledovat řadu pozoruhodných českých filmů z nedávné historie? Za to, že filmy Antonionioho, Bergmana nebo Kurosawy si poříditme jednodušší než díla Vlášila, Chytilové nebo Schormy, přitom může jediná, zato velice podivná smlouva z dílny ministerstva kultury. A její případná změna ve prospěch milovníků filmu je v nedohlednu.

Čtvrtina je vaše

V roce 1998 tehdejší ministr kultury Pavel Dostál pasoval na deset let do role exkluzivního vládců nad osudy všech českých filmů natočených

v letech 1965 až 1991 firmu Ateliéry Bonton Zlín. Jeho smlouva s Bontonom byla uzavřena bez výběrového řízení. Ateliéry se vlastně staly obchodním zástupcem Státního fondu pro podporu a rozvoj české kinematografie, který vlastně práva k filmům, spravovaným za komunistů Ústřední půjčovnou filmů. Provize z prodeje je šédrá: číní plných 25 procent. To je číslo, nad nímž producenti zdvihají obočí: například Ondřej Trojan nebo Pavel Strnad upozorňují na to, že za tento podíl by své filmy rozhodně neposkytli. Zbytek tržeb se odvádí do pokladny fondu, který je rozděluje mezi filmaře formou grantů.

Ateliéry Bonton Zlín za zmíněnou provizi prodávají archivní filmy třem celoplošným televizním v Česku, na prodej do zahraničí si najímají jinou firmu. Zajišťují také videodistribuci a některé snímky vydávají na DVD. Vypadá to ale tak, že populární torzo svěžených filmů, tedy především pohádky a komedie, je využíváno jako dojná kráva. Vyšly třeba Slunce, seno a pár facek, jednol-

vé díly „Básníků“, Rumburak nebo Trhák, ale po Schormovi, Němcovi nebo Chytilové neštěkl pes.

Ateliérům přináší taková obchodní strategie úspěch. Za deset let, tedy v roce 2008, utrží za prodej fondových filmů minimálně půl miliardy korun. Zvláštní klauzule navíc zaručuje prodloužení smlouvy o dalších pět let. Na provizi si za stejné období přijdou minimálně na sto pětadvacet milionů korun, což představuje v kulturní branži prokláté výnosný byznys.

Stejnou práci dělala před Ateliéry firma AB Barrandov za provizi dvaapůlkrát nižší (10 %). AB Barrandov měla sice nízkou provizi, ale je nutné přiznat, že to nebyl zrovna spolehlivý partner: v pokladně fondu nasekal dluh skoro 100 milionů.

A ministr Dostál místo toho, aby si na Barrandovu vnutil zrušení smlouvy a vypsal nové výběrové řízení, zašel za kamarády z Bontonu a kontrakt jim přebral. Bonton měl zaplatit část dluhu a za to získat výhodnou smlouvu na „filmovou dojnou krávu“.

„V té době se ta smlouva dala pochopit,“ říká dnes odstoupivší ministr Vítězslav Jandák. Jistě: zvláště dobře ji musel chápat on sám, aby jedl z tehdejších spoluvlastníků Bontonu.

Živá rána

Ateliérům Bonton Zlín lze těžko vyčítat, že chtějí dělat výhodný byznys. Potíž je v tom, že ostatní na to doplácí. Stačilo přitom málo: ministerstvo mohlo třeba explicitně napsat do smlouvy povinnost vydávat i menšinové filmy nebo na to alespoň přispívat. To se ale nestalo a v České republice je díky tomu dodne na rozdíl třeba od Francie

nebo Skandinávie některé filmy prakticky nemožné sehnat. „Ve filmech se zrcadlí naše dějiny. Je samozřejmě dobré jich mít vydaných co nejvíc. Ale skutečné profesionální vydávání na DVD je u nás teprve v plenkách. Oproti hudbě nebo literatuře tady stále existuje velký dluh,“ shrnuje situaci děkan FAMU Michal Bregant.

Skutečně: na webu je sice možné na Formanu nebo Chytilovou narazit, ale jde výhradně o levné a značně nekvalitní přepisy. „Investice do čistě digitální rekonstrukce negativů stojí miliony,“ popisuje složitost vydávání starých snímků v kvalitní podobě filmový nadšenec a vydavatel Petr Soukup. Podle něj je návratnost při vydání dvou tisíc kopií pro malý český trh dlouhá a cena DVD se může lehce vyšplhat přes pět set korun (Levné knihy vydávají své DVD ve větších nákladech a jdou po světové skále, kterou kupují ve výhodných balících).

Proč v této situaci nepomůže Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie? „Nevím,“ říká pověřený správce fondu Zdeněk Václavík, ale řadí nastoupil do funkce teprve nedávno. „Ale tal jest do živeho. Podporujeme vlastně soukromou firmu, která kšeftuje s kinematografií, a udeláme vše proto, aby to skončilo. Pracují na tom naši právníci.“

To ale zatím nic neřeší. Nevydané filmy si fond s Ateliéry přehazuje jako horký brambor. Nikdo nechce financovat rekonstrukci prvního filmu, protože se bojí, že by to byl precedens. A v dohledné době se nic nezmění. „Teď je to pat,“ říká Václavík. „Počkáme na nového ministra kultury. Ten by to měl vyřešit.“

Jaroslav Pašmík